

Утицај промена у ратоводству на руковођење и командовање у операцијама

Петар Чорнаков, пуковник*

Увод

Индустријско друштво допринело је неслућеном развоју човечанства развојем технике, технологије и људских ресурса који су многе снове људске цивилизације учинили реалношћу. Истовремено, у достигнућа индустријског друштва спада и проналазак и коришћење наоружања високог убојног дејства и организација и употреба масовних војски, које су коришћене у најкрвавијим и најдеструктивнијим ратовима у историји људске цивилизације. Потпомогнута идеолошким поделама, геополитичким и геостратешким интересима, трка у области наоружавања приближила је индустријску цивилизацију тачки апсурда – реалној могућности самоуништења.

Ново информатичко доба невиђеном брзином радикално мења индустријски свет. Премда се информатичка ера базира на достигнућима индустријског друштва: на демократском моделу друштва, реалним међународним односима и либералној економији, она чини радикалне продоре и суштински мења скоро све области људске делатности.

Однос индустријске и информатичке ере у области ратоводства најбоље илуструје Ирачки рат из 2003. године. У том рату сукобиле су се две војске, које по битним обележјима припадају двома епохама, при чему је војска 20. века поражена од војске 21. века, која је у релативно краткотрајној кампањи, са снагама јачине три дивизије, разбила противника и окупирала простор величине Француске. Пример елитне ирачке оклопне дивизије Медина, која је 25. марта 2003. године покушала да искористи јаку пешчану олују, која је требало да онемогући противнику да искористи техничку супериорност, и изведе противудар на 3. америчку дивизију у рејону прелаза преко реке Еуфрат, у близини Нађифа, потврђује ту тезу и на тактичко-оперативном нивоу. Наиме, америчка 3. дивизија, подржана са два *Global Hawk UAV*,¹ која су лебдела јужно од Багдада, и са два или више *JSTARS*,² имала је потпун увид у ситуацију на бојном пољу упркос

* Аутор је на дужности у Националном центру за мировне мисије (ГШ ВСЦГ).

¹ *Global Hawks* опремљени су са ТВ камерама и ИЦ сензорима.

² Здружени радарски систем за откривање циљева (*JSTARS – Joint Surveillance Target Attach Radar System*), монтиран на „Боингу 707с“.

изузетно неповољним метеоролошким условима. На основу података који су се сливали у *мрежу података* и са оператерима укљученим на *JSTARS*-у, који су снабдевали подацима о циљевима *C4* систем, 3. дивизија је могла да одреди прецизне задатке за ракетну и авио-подршку. То је одлучујуће допринело да се битка реши у корист Американаца и да оклопна дивизија од око 10.000 људи, са опремом вредном око милијарду долара, буде потпуно разбијена за два дана. Истовремено, америчка војска је, користећи ту своју надмоћ, успела да нанесе значајне губитке јаким ирачким снагама које су са простора северно од Багдада биле упућене да подрже противудар дивизије Медина. Та битка је, вероватно, била одлучујућа за сламање отпора ирачке војске у том рату.

У том рату и у тој бици америчка војска је први пут применила довољно заокружен и целовит систем мрежо-центричног ратовања. Иако тим системом нису биле обухваћене савезничке снаге, па ни све америчке јединице (оне које нису биле на тежишту), ипак је он одлучујуће утицао на ток и исход рата. То је охрабрило САД на наставе са даљим улагањима у развој тог или других напредних система који ће се заснивати на потврђеним могућностима дигиталног и мрежног ратовања. Такође, остале развијене земље, мада знатно заостају и имају много мањи буџет, настојаће да у оквиру НАТО-а, ЕУ или самостално развију своје оружане снаге и одговарајуће теорије и доктрине ратводства које ће одговарати новој епохи ратовања.

Шта се мења у теорији ратводства?

На развијеном Западу се дуже од деценије води расправа о томе да ли је у току револуција у ратоводству.³ Без обзира на супротстављене ставове о томе да ли је оно што се дешава у области ратводства револуционарна промена или само један моменат у процесу њене сталне еволуције, нема већих размимоилажења у схватањима да је *револуција у ратоводству (RMA – Revolution in Military Affairs)* значајна промена у природи оружаног сукоба који настаје креативном применом нових технологија, које, комбиноване са драматичним променама и војној доктрини и организационим концептима, фундаментално мењају карактер и вођење војних операција.⁴ Полазећи од тих

³ Револуције у ратоводству дешавале су се много пута у историји, најчешће као одрази технолошких пробоја. Проналазак барута, излучене цеви, парне машине, подморнице, авиона, носача авиона и атомске бомбе су само део примера који су довели до корених промена у ратоводству. Неки аутори револуционарне промене у ратоводству доводе у везу са друштвеном формацијом и разликују револуције из три епохе: доба доминантне пољопривредне производње, индустријско доба и информатичко доба.

⁴ Jeffrey McKittrick, James Blackwell, Fred Littlepage, George Kraus, Richard Blanchfield and Dale Hill, „Бојно поље будућности – питања ратовања у 21. веку“ (*The Battlefield of the Future – 21st Century Warfare Issues*), Air University, (<http://www.cdars.af.mil/battle.bfoc.html>), фебруарта 3. стр. 1.

критеријума, поставља се питање да ли постоје промене наведене у дефиницији које коренито мењају природу операција у времену које је пред нама. При томе, првенствено су значајне промене у доктринарним концептима САД, за које се једино може рећи да су сигурно закорачиле у 21. век.

У мају 1996. године Пентагон је објавио документ под називом *Здружена визија 2010 (ЗВ 2010)*, који је садржао визију о начину употребе армије САД у евентуалним ратним сукобима у првој деценији 21. века.⁵ Иако је након тога Пентагон објавио нови документ – *Здружену визију 2020*, који садржи визију оружаних сукоба у периоду до 2015. године, документ *ЗВ 2010* значајан је због тога што су принципи које садржи, у развијеној варијанти, остварени у Ирачком рату 2003. године.

У *ЗВ 2010*, осим основних елемената борбене оспособљености армије САД да успешно води борбена дејства,⁶ дефинисана су четири нова оперативна принципа за вођење здружених операција који су засновани на променама које ће наступити применом нових технолошких тенденција у војсци Сједињених Држава.⁷ То су: *доминантан маневар, прецизно ангажовање снага, потпуна заштита и фокусирана логистика.*

Доминантни маневар даје нови садржај и већу комплексност традиционалном принципу маневра снага. Под њим се подразумева координисано ангажовање снага које могу да буду у екстремно дисперзивном распореду. Уместо узастопних, фазно планираних операција, заговарају се једновремене операције на копну, мору, у ваздушном простору и васиони. Информатичка супериорност ће обезбедити јаснију слику о непријатељу и савезничким снагама. Она ће, такође, командантима здружених јединица омогућити да координишу дејства веома удаљених јединица, на основу тачних података о противнику, и да издају знатно прецизније и много захтевније задатке потчињеним јединицама на свим нивоима командовања. Висока прецизност, убојност и дужи домет борбених система значајно ће допринети доминантном маневру сопствених снага у односу на противника.⁸

Прецизно ангажовање снага значи употребу различитих прецизних система за обављање задатка који ће омогућити широко диспер-

⁵ *Joint Vision 2010 (JV 2010)* објавио је тадашњи председник шефова Здруженог генералштаба САД генерал Џон Шалигашвили на <http://www.naa.be/publications/comrep/1998/ar299stc-e.html>.

⁶ То су: нова технологија, вођство–командовање, људски чинилац, обука, организациона структура и оперативни концепти.

⁷ „До 2010. године ми треба да будемо у стању да променимо начин вођења најинтензивнијих здружених операција. Уместо ослањања на масовне снаге и узастопне операције, ми ћемо постићи масовне успехе на други начин. Информатичка супериорност и напредна технологија ће нам омогућити да постигнемо жељене ефекте кроз прецизну примену интегрисане борбене моћи“ (ЗВ 2001).

⁸ Специјални извештај Комитета НАТО-а за науку и технологију при Парламентарној скупштини НАТО-а, *Револуција у ратоводству*, новембар 1998, на адреси <http://www.naa.be/publications/comrep/1998/ar299stc-e.html>, стр. 8.

зованим снагама координацију кроз веома ефикасан и моћан *информационо-дистрибуциони систем*. Он се назива „системом система који омогућава снагама да лоцирају циљ, обезбеде одговарајућу команду и контролу, постигну жељени ефекат, оцене успех дејства и задрже способност да поново узврате удар с потребном прецизношћу“.⁹ Значи, прецизно ангажовање снага не значи само прецизније и ефикасније погађање циљева, већ је то шири концепт, који обухвата мере и поступке који означавају извођење прецизно координисаних напада који обухватају сталну процену учинка и поновно дејство, уколико је то потребно.¹⁰

Потпуна заштита, у основи, јесте заштита сопствених и савезничких снага од најширег спектра потенцијалних претњи. То, пре свега, значи контролу војишта обезбеђењем вишеслојне одбране на свим нивоима која треба да омогући потпуну слободу сопственим снагама за време поседања положаја, маневра или током борбених дејстава. Потпуна заштита се заснива на информатичкој супериорности, која ће обезбедити мултидимензионално осматрање и процену, као и идентификацију свих снага на бојном пољу.¹¹

Фокусирана логистика полази од тезе да ће будуће операције бити вођене са мање логистичких ресурса на самом војишту. Међутим, то не умањује изазове везане за логистичку подршку јер ће за савремене операције бити потребан већи темпо и интензитет ангажовања јединица које ће бити размештене и дејствовати на знатно широј операцијској основици. Фокусирана логистика треба да буде „осетљива, флексибилна и прецизна, кроз обједињавање информатике, логистике и транспортних технологија“. Модуларно снабдевање, као доминантан облик логистичке подршке, биће обезбеђено за сваку јединицу, с могућношћу да систем обезбеђује идентификацију, усмеравање или преусмеравање токова снабдевања чак и току достављања материјалних и техничких средстава до крајњег корисника.¹²

Утицај промена на руковођење и командовање операцијама

На наведеним принципима САД развиле су више концепата за вођење здружених операција у будућности од којих је концепт мрежо-центричног ратовања постао један од доминантних система. У вези с тим, поставља се питање да ли нови концепти засновани на доминантној примени информатике доприносе промени класичних принципа операције.

⁹ *ЗВ 2010.*

¹⁰ *Исто*, стр. 9.

¹¹ *Исто*.

¹² *Исто*, стр. 10.

Ако се пође од тезе да су операција и оператика настале као одговор на изазов ратовања у индустријској доби, онда би кратак одговор био да су нови концепти, попут мрежо-центричног ратовања, теорија и пракса ратовања у информатичкој ери. У прилог тој тези је и појава новог феномена тзв. глобалног тероризма или новог тероризма, насталог после 9. септембра 2001. у којем је мрежо-центричност један од суштинских принципа.¹³ Међутим, да би се детаљније сагледале разлике у систему руковођења и командовања развијеног у оквиру класичне теорије оператике и новог концепта информатичког ратовања треба анализирати неке од основних категорија и принципа оператике и операција, попут: нивоа, чинилаца и принципа оружане борбе, планирања, тока и фаза операције и оперативног садејства у операцијама.

Ниво, размере и значај борбених дејстава

Већина војних теоретичара сматра да ће рат у информатичком добу допринети сажимању три класична нивоа оружане борбе и да ће будући конфликти избрисати границе између раздвојених и препознатљивих командних и функционалних улога и одговорности. То је садржано и у америчкој доктрини, у којој је указано на све већу међузависност између нивоа оружане борбе која је резултат напретка у технологији, учешћа медија и компресије времена и простора.¹⁴ Амерички војни теоретичар Стивен Мец у тој тврдњи иде најдаље: тврди да ће „следећа фаза у револуцији ратоводства учинити оперативни ниво, макар у његовом класичном значењу, ирелевантним“.¹⁵

Мрежо-центричним ратовањем још је наглашенија та тенденција. *Capstone Concept* тврди да „брзина, снага и систем оријентисаног тежишта мрежо-центричних операција брише традиционалне разлике између стратешког, оперативног и тактичког нивоа ратовања“.¹⁶

¹³ Глобални тероризам и глобални антитероризам, као сасвим нове појаве, у наредној деценији 21. века сасвим сигурно ће изузетно значајно утицати на развој доктрина, концепата и средстава за вођење терористичке и антитерористичке борбе на глобалном, стратешком, оперативном и тактичком нивоу. Једна од основних разлика глобалног од класичног тероризма јесте замена класичне хијерархијске везе унутар организације мрежо-центричном организацијом (захваљујући могућности глобалне комуникације и тешко контролисаног међународног трансфера финансијских средстава коришћењем глобалне мреже Интернета). То омогућава да глобалне терористичке организације буду организоване у ћелије које нису у хијерархијској вези, већ су дисперзоване и финансијски и оперативно осамостаљене да делују на глобалном простору.

¹⁴ Здружени шефови ГШ САД: *Доктрина за здружене операције (Doctrine for Joint Operations, Joint Pub 3-0)*, стр. 9–23.

¹⁵ Даглас А. Мекгрегор, *Будућа битка: обједињавање нивоа рата (Future Battle: The Merging Levels of War)*, *Parameters*, 22/4, 1992–1993, п. 42.

¹⁶ Капетан фрегате Ерик Ј. Дал, *Мрежо-центрично ратовање и смрт оператике (Network Centric Warfare and the Death of Operational Art)*, „Одбрамбене студије“, издање Франк Кас, Лондон, свеска 2, стр. 2.

Повећане могућности за комуникацију и способност непосредног увида у ситуацију на терену омогућиће командантима на вишим нивоима командовања да управљају тактичким акцијама. То треба да буде од помоћи командирима тактичких јединица ради избегавања изненађења или грешака који су резултат непознавања ситуације на бојном пољу. Та тенденција ће допринети смањивању хијерархијске пирамиде командовања – водиће ка смањењу значаја или, чак, укидању оперативног нивоа командовања.

Међутим, има и друкчијих мишљења. Други еминентни амерички теоретичар из области оператике Милан Вего сматра да циљеви оружане борбе (тактички, оперативни и стратегијски) и даље постоје и да су потребне различите методе за њихово остварење, као и да ће та чиница онемогућити брисање разлика у нивоима оружане борбе (тактички, оперативни и стратегијски). Тај аргумент се тешко може оспорити јер задире у суштину рата. Закључак је да ће, иако је извесно да ће опстати, оперативни ниво командовања у новим условима бити притешњен између тактичког нивоа, који ће у неким ситуацијама обављати задатке који имају стратешки значај, и стратешког нивоа командовања, на којем ће се команданти са стратешког нивоа мешати у тактичке акције јер ће бити у могућности да виде бојно поље боље него сви остали учесници укључени у борбена дејства. Због тога ће оперативни ниво командовања изгубити од значаја, односно мораће да се прилагоди новим условима или ће постати многоме ирелевантан.¹⁷

Могуће импликације на чиниоце оружане борбе

Ваљана процена ситуације кључни је моменат у процесу доношења одлуке. Процена снага (сопствених, савезничких и противника), процена простора (бојног поља, војишта или ратишта) и процена времена (расположивог и временског ограничења за планирање и извођење дејстава) веома су међузависне и, уколико су правилне, обезбеђују успех у извођењу операције. Мрежо-центрично ратовање мења начин на који командант мора да процењује те чиниоце. Убрзање динамике борбених дејстава и ратовања и многоструко увећана количина информација које преплављују систем командовања већ су изазвали дискусију о већем значају времена у савременом ратовању, тако да постоје аутори који тврде „да страна која буде контролисала време биће у супериорнијој позицији да води рат у свим димензијама“.¹⁸

Информатичка технологија мења начин ратовања јер просторну удаљеност чини мање релевантном димензијом ратовања и, истовремено, даје знатно већи значај времену, које компресовано постаје лимитирајући чинилац ратовања.

---

¹⁷ Милан Н. Вего, *Оперативно ратовање (Operational Warfare)*, Њупорт, Поморска ратна школа САД, стр. 628.

¹⁸ Ајај Сингх, *Време: нова димензија у рату (Time: The New Dimension in War)*, Joint Force Quarterly No. 10, Winter 1995–1996, p. 61).

Снаге остају и даље пресудан чинилац оружане борбе.¹⁹ Међутим, за мрежо-центрично ратовање потребне су снаге које ће бити дисперзоване и веома добро повезане. Да би нанеле одлучујући удар противнику, команданти ће морати да користе брзину и друге аспекте времена знатно више него у прошлости.

Један од праваца у расправи о значају и међусобном односу чинилаца оружане борбе заговара увођење *информације* као четвртог чиниоца рата (односно петог, према нашој *Стратегији оружане борбе*).²⁰ Залажући се за то, *Capstone Concept* наглашава „да информација све у већој мери представља извор моћи. Да би успели или преживели, све организације, и цивилне и војне, морају успешно да експлоатишу моћ информације и науче како да је учине доступном и другим корисницима“.²¹

Заговорници мрежо-центричног ратовања сматрају да ће заштитна ефикасности и непрестаног функционисања сопственог информационог система и способност ометања, уништења или прекида функционисања противничког система бити један од најзначајнијих садржаја операција и оператике.²² Односно, задобијање надмоћи у информатичкој сфери биће најважније за успех у борби.

Природа војишта у модерном ратовању се драматично мења. Таква феномен бројни аутори називају *нелинеарним војиштем*. На таквом ратишту, традиционалне особине, као што су линије фронта, линије комуникација, оперативни правци, фазе операција, постају мање важне.

Пошто су, на основу технологија и доктрина, увећани убитачна моћ, темпо и дубина извођења операција, повећала се могућност конвенционалних снага за *нелинеарно ратовање*. *Линеарно ратовање*, пре свега, односи се на вођење операција дуж оперативних праваца са дефинисаним предњим крајем сопствених трупа. Што се тиче простора као физичке димензије, *нелинеарне операције* имају тенденцију да се воде са изабраних основа за операцију, али без јасно дефинисаних праваца операције.²³ *Нелинеарност* је, на изванредан начин, својство и класичне теорије ратводства. Клаузевиц је увео појам „магле и фрикције рата“, описујући хаос који влада на бојном пољу. Он сматра да је сваки рат, у суштини, *нелинеарни феномен*, с преокретима у току извођења који се не могу аналитички предвидети. Међутим, у *нелинеарном ратовању* још је већи акценат на елемент хаоса на бојном

¹⁹ У раду се под појмом *снаге* подразумевају људски и материјални чинилац.

²⁰ *Стратегија оружане борбе*, ЦВШ ВЈ, Школа националне одбране, стр. 80–93.

²¹ *Capstone Concept*, фуснота 4, стр. 12. Милан Вепо прихвата све већи значај информације у војним операцијама, али сматра да информација не може бити у истој категорији са чиниоцима какви су снага, време и простор.

²² Anderw W. Marshall, предговор за књигу: Zalmay Khalilzad and John White, *Промена улоге информације у рату*. Санта Моника, ЦА: РАНД, 1999. стр. 5–6.

²³ Antonio J. Echevarria II, *Optimizing Chaos on the Nonlinear Battlefield*, „Military Review“, (Sept-Oct. 1997), www-cgs.qrmy.mil/milrev/English/sepoct97/echevarr/htm>3Nov.2001

пољу који рат чини отвореним системом или процесом који има различита исходишта због своје комплексности и утицаја предвидивих и непредвидивих чинилаца.

Џон Варден описује нелинеарно ратовање као паралелни рат, у којем су бројни витални циљеви, једновремено под ударом, за разлику од класичног „серијског ратовања“, у којем команданти морају да концентришу своје снаге на најрањивији елемент непријатељевих снага и да изводе борбена дејства до постизања задатог циља.²⁴ Даглас А. Мекгрегор у концептима нелинеарног ратовања види „покушај да се изађе из оквира старих категорија Жоминија и Клаузевица о линеарној битци, која се изводи по фазама, са нивоима оружане борбе који су непомирљиво различити“.²⁵ У мрежо-центричном ратовању у потпуности је уважен тај ефекат. Цебровски пише да ће будуће операције бити нелинеарне у простору, времену и по интензитету. Могуће је да неће бити праваца и линија за организовање снага на војишту, линије фронта или праваца за ватрену подршку. Без линија и праваца чак и појмови фронта, позадине, бокова и крила имаће веома мало значења.²⁶ У таквим условима, заговорници мрежо-центричног ратовања сматрају да релативно мале снаге могу, експлоатисањем тог хаоса, да поразе јачег непријатеља.

Да ли се мењају принципи оружане борбе?

Већина теоретичара се слаже с тим да су класични принципи оружане борбе значајни и у ратовању у информатичкој ери и да имају тако широко значење да се могу применити и у мрежо-центричном ратовању. Неки од њих, попут принципа изненађења, вероватно ће добити већи значај. На пример, у условима извођења операције у временски ограниченом периоду, великом брзином, принцип изненађења може да има пресудан значај. Међутим, информатичко ратовање намеће потребу за поновним промишљањем неких принципа оружане борбе.

Принцип избора циља један је од принципа који се сматра кључним међу принципима ратне вештине, па ће, вероватно, одређивање циља извођења борбених дејстава бити једна од кључних активности руководства на свим нивоима. Међутим, модерно информатичко ратовање донекле мења природу избора циља. У мрежо-центричном ратовању циљеви операције више ће се односити на ефекте који желе да се постигну него на доношење губитака противнику. У суштини, новина је у томе што мрежо-центричним ратовањем треба да се обез-

²⁴ John A. Warden III, *Непријатељ као систем (The Enemy as System)*, *Airpower Journal* No. 1 (Spring 1995, pp. 40–55).

²⁵ Douglas Macgregor, стр. 43–44.

²⁶ Arthur Cebrowski, *Мрежо-центрични рат: порекло и будућност (Network-Centric Warfare: Its Origin and Future)*, *US Naval Institute Proceedings* 124/1, Jan 1998, p. 3).

беди „нови ментални модел“ ратовања, у којем ће команданти имати много више могућности да неутралишу противника без уништења, односно да га присиле да престане са својим активностима, чинећи његова дејства неефектним.

Одређивање и материјализација тежишта једна је од области коју треба коренито преиспитати, што се јасно може сагледати и из искустава везаних за успешно супротстављање оружаних снага наше земље знатно надмоћнијем противнику током кампање Северноатлантског савеза. Мада постоје покушаји да се релативизује принцип изражавања тежишта борбених дејстава, већина савремених аутора се слаже с тим да је реална идентификација непријатељевог тежишта витална за планирање и извођење војних операција.

Савремено ратоводство у најширем смислу такође ће имати изражено тежиште. На стратешком нивоу, то би могло да буде јавно мњење, односно национална или политичка воља државног руководства да учествује, односно да води рат или кампању. Међутим, на оперативном нивоу, у информатичком ратовању постоји тенденција да тежиште буде мање изражено према непријатељу и тако буде безбедније од могућег дејства противника. Наиме, мрежо-центричне снаге немају потребу да концентришу снаге, што се веома често сматра основним обележјем изражавања тежишта, посебно у копненим операцијама.

Под мрежним ратовањем, према дефиницији, поразумевају се дисперзоване снаге, које су мање осетљиве на напад који би уследио, поготову по појединим елементима оперативног распореда. Због тога се тешко могу напасти глобалне терористичке мреже. Оне су мултинационалне, без хијерархијског устројства, финансијски осамостаљене и делују самостално, без директног учешћа вођства. Поред осталог, то омогућава да штаб „Ал Каиде“ буде мали, оперативан и недоступан знатно надмоћнијим снагама антитерористичке коалиције.

Тежиште ће у будућности, вероватно, бити замењено новим концептом, који произилази из теорије хаоса и комплексности, као што су *критични моменти* или *дефинисање граничних зона хаоса*. То може довести до великих промена и у терминологији и размишљањима када идеје засноване на новим научним и војним принципима замене оне које су дефинисали Клаузевиц и Жомини. Појмови као што су тежиште, неизвесност и груписање снага замениће се нелинеарним појмовима, попут оних који се користе у термодинамици: ентропија или фазно стање система. Изражавање тежишта и груписање снага у новим условима неће се заснивати на односу снага израженом бројношћу и борбеном моћи, већ на укупним резултатима које ће постићи снаге дисперзоване и ангажоване у потпуно новом амбијенту употребе.

Принцип једноставности и јасноће замисли, који постоји у већини страних војних доктрина, увек је важан принцип ратоводства. Међу-

тим, у условима мрежо-центричног ратовања, када ће „хаос“ и сложеност ситуације постати много израженији, за команданте на оперативном и стратешком нивоу биће много значајније да науче како да владају тим „хаосом“ него да се труде да обезбеде јасну и једноставну ситуацију. У таквим условима командант ће имати улогу да хаос учини оптималним и да настоји да избегне хаотично реаговање у својој команди и потчињеним јединицама. Истовремено, настојаће да препозна и искористи знакове хаоса код противника. Можда таква тенденција још увек изгледа футуристичка, али нема сумње да ће у будућим операцијама принцип комплексности надвладати принцип једноставности.

Промене у планирању операција

Традиционално планирање задатака и фаза операције вероватно ће се променити толико да више неће постојати у досадашњој форми. Мрежо-центричним ратовањем ствара се амбијент у којем ће снаге бити у условима „скоро реалне ситуационе готовости“, што ће им омогућити континуирано дејство. У тим условима оперативне паузе ће бити ретке и узроковане првенствено политичким разлозима. Организација садејства ће бити симултани континуални процес. У вези с мрежо-центричним ратовањем, за разлику од класичних теорија у оперативи, према којима изузетан значај имају планирање и организација садејства, заговара се концепт „самосинхронизације“, према којем снаге, снабдевене елементима процене са виших нивоа командовања, могу да дејствују без нових и додатних наређења. „Самосинхронизација“ није једноставан процес. Наиме, неопходни су: вертикална организација, од основних ка вишим јединицама, нова доктрина, довољни капацитети за везу и увезаност јединица и, што је можда најважније, заједничко схватање командантове замисли у операцији. Када се то постигне, за шта постоје историјски примери, самосинхронизација може да омогући јединицама да координирају своје акције и постигну изванредне резултате без коришћења традиционалних метода оператике, као што су планови садејства и планови операција.

Ако подела на фазе и садејство у савременим операцијама постају мање важни, поставља се питање шта се дешава са функцијом планирања, која је, вероватно, најважнија компонента оператике.²⁷ Логично је да ће команде и штабови увек настојати да знатан део своје делатности посвете планирању будућих операција и планова ангажовања снага. Према екстремним мишљењима везаним за мрежо-центрично планирање, одређени сегменти управљања видовима оружаних снага претвориће се у „сложене адаптивне системе“ који не могу унапред да се успоставе, чак ни у условима коришћења најсавременијих средстава и

---

²⁷ Вего, *исто*, стр. 409.

планских метода.²⁸ Наравно, то је нереално. Операција се не може изводити према унутрашњим захтевима и принципима пренаглашене самосталности подсистема. Много је вероватнија варијанта да ће комбинација нелинеарног ратводства и „комплексног самоадаптивног система“ принудити будуће команданте да се мање ослањају на мирнодопско планирање а знатно више на мирнодопско оспособљавање команди за доношење одлука током ратних операција. Те способности ће вероватно бити оперативне, и то више у домену оперативне вештине, него у домену науке. У сваком случају, оне ће се знатно разликовати од онога што се сада сматра оперативном вештином.

Закључак

Упркос чињеници да су разматрања о информатичком, дигиталном или мрежо-центричном ратовању још увек умногоме у области теорије, постаје све извесније да традиционални елементи оператике треба поновно да се размотре за потребе „ратводства 21. века“. Наиме, очигледно је да се бришу границе између нивоа вођења рата и да постоје значајне промене у разматрању чинилаца: снаге, време и простор. Без обзира на то колико ће чиниоци остати релевантни и за будуће операције, командант ће у информатичкој ери морати да их сагледава на начин који није антиципиран у линеарно дефинисаном бојном пољу и на иновираним принципима ратводства, у односу на класичне принципе, који су већином дефинисани пре једног века.

Планирање и садејство ће остати важне функције командовања, али методи и средства који су коришћени у прошлости за остваривање тих функција неће бити довољни да задовоље захтеве и изазове које ће наметати ново доба.

Могуће је да ће се и о принципима оружане борбе размишљати на нов начин. Команданти ће и даље настојати да открију тежиште у груписању непријатеља, тражећи слабости у распореду и снагама противника на основу којих би остварили победу и одлучили исход операције. Међутим, они ће то радити користећи терминологију, концепције и методе знатно другачије од оних који су до сада коришћени. Оператика неће изгубити смисао, али ће бити неопходне велике и радикалне промене.

Мрежо-центрично ратовање обухвата бројне нове концепте. Упркос томе, изван тог концепта већ се развијају и други концепти који одражавају нову епоху и нову геополитику. Нови концепти произилазе из технолошких и доктринарних достигнућа потврђених у Ирачком рату, деловања „новог тероризма“ и глобалне борбе против

---

²⁸ Џорџ Кастен, *Изградња кошнице: запажања о транзицији према мрежо-центричним операцијама* (*Building a Beehive: Observation on the Transition to Network-Centric Operations*, Naval War College 53/4, p. 130).

њега. То потврђује тезу да ће нови концепти у догледној будућности све више утицати на обликовање теорије, доктрине и праксе ратовања и на даљем редифинисање оператике као дисциплине ратне вештине. На крају, поставља се питање хоће ли информатичка ера (и њој својствено ратовање) променити природу рата. То није вероватно, јер ће рат у предвидивој будућности и даље зависити од људске природе и инструмената које држава или организација користи за остварење својих циљева. При томе, прибегаваће се претњи, односно сили, да би се утицало на вољу и понашање противника. Међутим, методе и вештине које се користе у ратоводству, извесно је, драматично ће се променити у наредном периоду.

Један од виртуелних критеријума на основу којег би *ad hoc* могло да се сагледа колико се оператика већ променила у постојећим условима примене савремених средстава и метода ратовања јесте процена колико би успешан командант из 1940. или 1980. године разумео вођење кампање током Ирачког рата 2003. године, или деловање „Ал Каиде“ у глобалним размерама. Наиме, извесно је да би велики команданти из Другог светског рата били веома затечени оним што би видели на командном месту савезничких снага у Катару током рата у Ираку 2003. године.

Нема сумње да ће основни аспекти рата који се тичу људске природе, неизвесности, остваривања политичких циљева и рационалних процена ситуације остати константе ратовања и у наредном периоду. Међутим, нови технолошки аспекти ратовања значајно су променили скоро све битне аспекте ратоводства и оператике. Јасно је да информатичко ратовање није означило само промене у руковођењу и командовању које су резултат примене нове технологије, већ је неопходно коренито преиспитивање и редифинисање принципа ратовања армија које имају аспирација да воде борбу или процењују да би биле укључене у борбена дејства са снагама које ће, извесно, за пет до 10 година много интензивније примењивати методе и принципе ратне вештине који припадају новој епохи.